

Armentiako Erdi Aroko hilerria.

ARMENTIA'REN EZKUTUKIAK

Araba'ko adiskide batzuk “GEU” aldizkaria bialtzen dauste. Eskerrik asko.

Aurtengo aprillari dagokion zenbakian Armentia'ri buruz idaz-lan argigarri bat agertu da. Ez dauz aztertzen eleizearen barruan dagozan erti-balio aundiko ikusgaiak, esaterako atzeko aldean dagozan age-buruak, erromanikuan ospetsuenetarikoak. Ingurua eta arkeoloji-aldetik begiratuta, aztertzen dau, zeatz eta egokiro.

ARMENTIA

1025n. urtean Donemiliane'ko “reja” edo arautegian (regula) agertzen da lenengoz erri-izen au “Armenter” lez.. Izen onek abereen lekua esan gura dau, latinez “Armentum” da jatorria. Eta 30 etxe daukaz. Gaur olako etxe bat geratzen da, Gazaeta edo gatzaren lekua deritxona.

BIDE-KURUTZEA

Aurkitu diran aztarnak erdi-aroa baiño zarragoak dira, erromatarren aldiko estela bat be bai. Antxe egiten eben bat Astorga-Burdeos kaltzada ospetsuak eta beste bide-zidor batzuk eta erdi-aroan San Adrain tuneletik etorren Done-Jakue bidearen geltokia egoan bertan.

GOTZAINDEGIA TA ELEIZEA

IX mendetik 1087 urtera gotzain-erria izan zan, Kalaorra arabiarren menpean egoan artean, eta izan ziran bertan ainbat gotzain, geienak ezagunak, baiña 1087n. urte orretan Fortunio gotzaiña il zan eta arrezkero barriro geratu zan Kalagurri'ren menpean.

200 urte orreitan Araba, Bizkaia'ren zati aundi bat eta Gipuzkoa'ren zati batzuk ziran eleizbarrutia. D.Vivere izena eban gotzain bat etorri zan Mungia'ra eleiza bat sagartzen. D.Vivere ori orduan ospetsuan zan Okoizta (Acosta)'ko monastegiko abataren anaia zan eta monastegi oneri Trebiño'n ainbat lur, sagardi, errota eleiza ta abar emon eutsozan.

Gero Kolejiata biurtu zan Armentia.

1.-SAKRARIOA

Eleizearen ingurua arakatu dabe Azkarate'ren gidaritzapean, edestia ezagutzeko eta ondoren jakingarriak batu dabez. Baiña, zori txarrez, diruaren urritasuna dala-ta, amaitu bagerik geratu da arkeoloji-billaketa ori. Katedral zarra be ez dabe aurkitu. Bai beste jakingarri batzuk.

1.- SAKRARIOA

Eleizearen inguruan lerro biribil batek inguratzen dauan lurra dago. Olakoak ba-dagoz Europa'n, baiña au Kataluña'koaren antzekoa da eta erdi-ugarte osoan bakarra.

Sakrario deritxo toki orreri eta toki santua da. Orra ezin zeitekean sartu gogorkeriz iñor be.

Jarraituz, olako beste lerro biribil bat aurkitu dabe eta irugarren arlo bat biribilla ez dana. Zer ete da?

2.- ILLERRI ARRIGARRIA

Emen be, beste toki askotan lez,eleizearen alboan illerri edo nekropolis bat dago. Gorpuak XII-XIV gizaldietakoak dira.Guiztiz 150.

Gorpu batzuk trepanaziñoa (buru-azurra zulatzea) eginda agiri dira. 15 gorpu dira zauri larriak izan eta gero eba-kuntza ori eginda dagozenak eta bat izan ezik besteak osatu egin ziran. Orrek osagilletzan aurrerapen aundia egoala agertzen dau.

3.- MARITURRI

Eleizatik 200-bat metrora dago iturri au. Geltoki-erritxu bat da eta erromatarren kaltzada baten ondakiñak daukaz. Posta-geltokia zan eta inguruan idien astarnak eta ainbat etxe dagoz, terma-antzeko bat be bai, eta altare bat jaikoren bateri eskiña eta bei-etxalde bat. Ortik artua izan leiteke armentum edo Armentia izena. Iturri bat dago Mariturri deritxona. Olako izenak beste toki askotan be aurkitu dira (Maiturri, Betolaza'n; Andra-iturri, Agurain'en; sorgin-iturri Etxebarri Ibiña'n... Alboko lur sail batek Andre-solo dau izena.

Mariturri.

OLAZAR'tar Martin'ek